

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Просович О.П., 2004

У роботі оцінюється інвестиційна діяльність підприємства як цілісна трирівнева система взаємопов'язаних елементів. Використовуючи комплексний підхід в оцінці інвестиційної діяльності підприємств, дано загальну характеристику основних складових цієї системи.

In this article the real investment analysis of enterprise as threelevels system of connected elements is presented. Using the complex approach in investment activity analysis of enterprises, the general characteristic of main components of this system is made.

Постановка проблеми. Ефективність інвестиційної діяльності, обсяги і напрямки її здійснення стають все більш визначальними чинниками успішного майбутнього підприємств, які функціонують в умовах жорсткого конкурентного середовища. Безперечним є вплив інвестиційної діяльності на інші види господарської діяльності підприємства, а також його фінансово-майновий стан. Саме тому виникає необхідність застосування комплексного підходу до оцінювання інвестиційної діяльності підприємства. Незважаючи на актуальність і практичну значущість цієї проблеми, завершеного системного підходу до поняття сутності, змісту і методологічних принципів, а також до розробки єдиної концепції оцінки інвестиційної діяльності, який би виступав як самостійний модуль в системі комплексного економічного аналізу, так і не було чітко сформульовано вітчизняними науковцями.

Аналіз останніх досліджень і результатів. У вітчизняній та зарубіжній науці накопичено значний досвід щодо врахування чинника часу і оцінки проектного ризику, оцінки ефективності і окупності інвестиційних проектів. Однак наукові дослідження, фундаментальні і методологічні розробки не давали чіткої уяви про комплексну оцінку інвестиційної діяльності підприємства загалом, а лише про оцінку інвестиційного проекту. Тобто в переважній більшості вітчизняні науковці під оцінкою інвестиційної діяльності мають на увазі тільки окремі організаційно-методичні питання оцінювання показників економічної ефективності інвестиційних проектів, оптимізації портфельних вкладень в цінні папери, визначення дохідності операцій з фінансовими активами, інвестиційної чутливості і точок беззбитковості.

Постановка завдань. На засадах системного і комплексного підходу необхідно сформулювати сутність комплексного оцінювання інвестиційної діяльності підприємства, визначити основні складові оцінки, їх взаємозв'язки, а також дати їм загальну характеристику.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі постановки та вирішення комплексу завдань, які стосуються проблем реалізації довготермінових реальних інвестицій, виникає необхідність аналітичного обґрунтування одночасно фінансових (з яких джерел, на яких умовах і в яких пропорціях можна здійснювати фінансування довготермінових інвестицій), інвестиційних (як оптимально зробити розподіл власних і залучених ресурсів серед можливих напрямків господарської діяльності, окремих видів активів, яка їх структура, період оборотності, відповідний рівень ризику тощо) і операційних рішень (яка величина і оптимальна структура витрат організації, як впливає на хід реалізації проекту ритмічність постачання сировини і збуту продукції, чи достатній кваліфікаційний та професійний рівень персоналу, задіяного в проекті тощо). Тому, серед проблем, які охоплюються управлінським (операційним) і фінансовим аналізом, оцінка інвестицій у всій повноті не розкривається. На наш погляд, оцінку інвестиційної діяльності підприємства доцільніше

розглядати, як окремий напрямок фінансово-інвестиційного аналізу, другим напрямком якого є оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства та його фінансового стану.

Поділ інвестицій на реальні та фінансові, їх характерні відмінності, дають змогу виділити відносно самостійні напрямки оцінки інвестиційної діяльності, яка здійснюється у формі, відповідно, реальних та фінансових інвестицій [1, с. 56]. Відносна самостійність обумовлена тим, що мова йде про взаємозалежні економічні явища, які об'єднані в загальному інвестиційному процесі; крім того, подібність інформаційної бази оцінки, користувачів інформації, її видів, основних підходів в організації і методиці об'єднує обидва напрямки в рамках єдиної концепції в розумінні сутності і змісту оцінки інвестиційної діяльності підприємства. У цій роботі здійснено дослідження вищевказаної проблематики щодо реальних інвестицій.

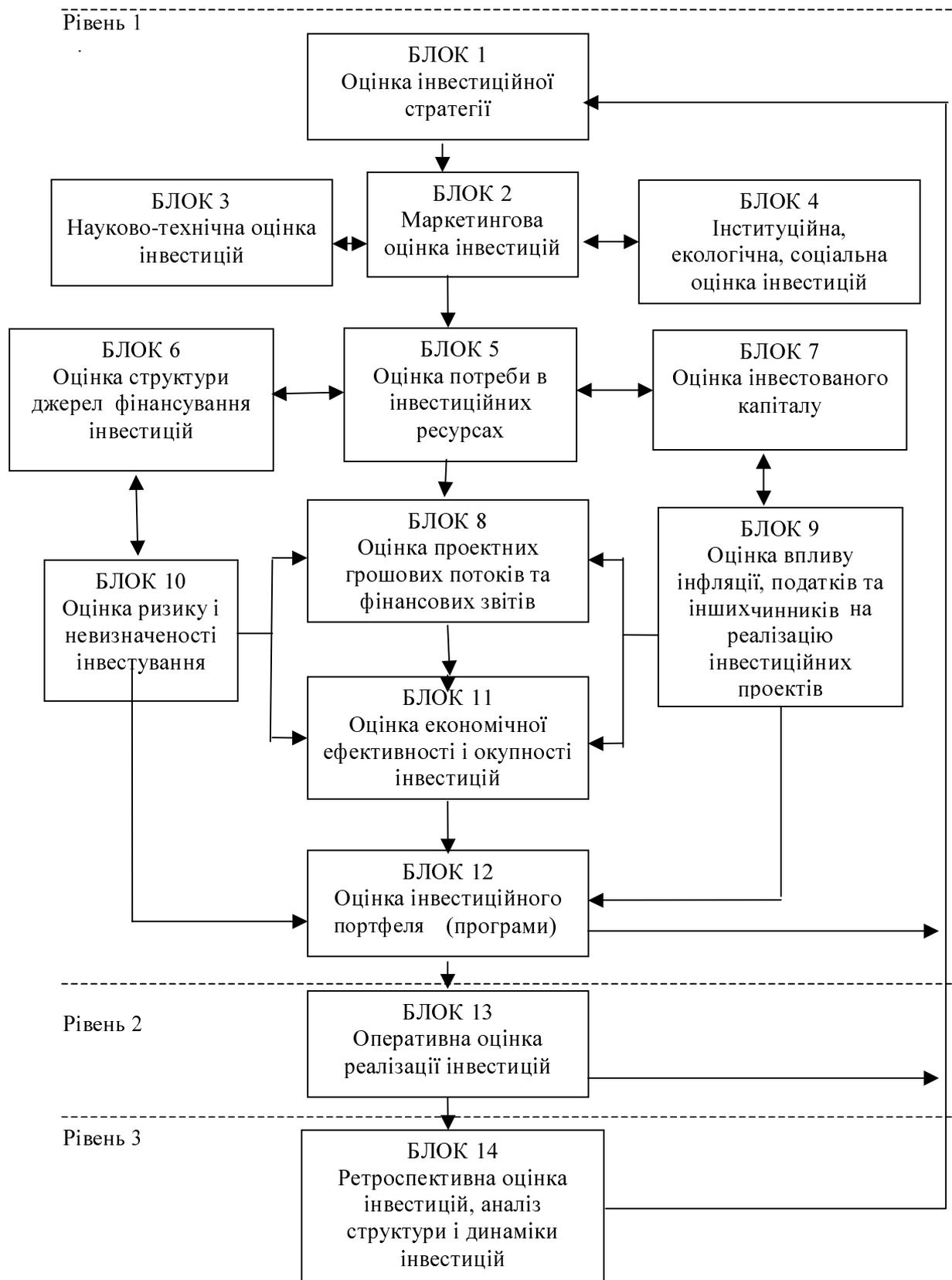
Загалом інвестиційна діяльність підприємства охоплює розробку і реалізацію інвестиційної стратегії, програми та проекту. На нашу думку, оцінювання інвестиційної діяльності підприємства, яке здійснюється у формі реальних інвестицій, полягає в оцінюванні інвестиційної стратегії; визначенні напрямків інвестиційного розвитку підприємства і пріоритетних сфер ефективного вкладення капіталу; визначенні потреби, можливості, масштабності, доцільності, ефективності і ризикованості здійснення інвестицій; оперативній оцінці чинників, які впливають на появу відхилень фактичних результатів інвестування від запланованих; визначенні рівня виконання запланованих показників після впровадження інвестицій та можливих резервів їх покращання. Оцінювання інвестиційної діяльності підприємства здійснюється з метою визначення ефективності такої діяльності шляхом встановлення впливу її на всі види господарської діяльності і обґрунтуванні оптимальних інвестиційних рішень.

Використовуючи системний підхід в оцінці реальних інвестицій, оцінимо інвестиційну діяльність не тільки як частину структури вищого рівня, але і як цілісну систему, яка об'єднує логічно пов'язані між собою і спрямовані на досягнення єдиної цілі складові елементи (блоки). При цьому кожний елемент цієї системи можна буде показати як підсистему, яка містить певну сукупність узагальнюючих та часткових показників. Узагальнюючі (синтетичні) показники кожного блоку є, з одного боку, виходом для цього блоку, з іншого боку, відіграють роль входу для взаємопов'язаних з ним блоків. Різноманітність чинників (зовнішніх і внутрішніх), від яких залежить певною мірою ефективність інвестиційної діяльності господарюючого суб'єкта, вимушує комплексно використовувати в аналітичних дослідженнях параметричні соціальні, економічні, фінансові, маркетингові і екологічні показники. Розроблення окремих блоків і напрямків взаємодії різних узагальнюючих показників в системі комплексної оцінки інвестиційної діяльності показано на рисунку.

Оцінка інвестиційної стратегії передбачає визначення узгодженості із загальною концепцією розвитку підприємства і здійснюється за системою критеріїв (блок 1) (рисунок). Формування конкретної системи критеріїв оцінювання здійснює сам інвестор і вибір критеріїв обумовлений різними чинниками: ринкова перспектива, обмеженість ресурсів фінансування проектів, можливість тощо. В результаті оцінювання інвестиційної стратегії приймаються ефективні управлінські рішення, які пов'язані з розвитком підприємства в умовах зміни зовнішніх та внутрішніх чинників, які визначають цей розвиток в довготривалій перспективі.

Маркетингова оцінка, в якій дослідження попиту посідає головне місце, є важливим компонентом оцінки інвестицій (блок 2). На цьому етапі визначаються споживачі, що купують цю продукцію, споживча корисність пропонованої продукції, розмір і структура споживчого ринку, його географічне розташування. Метою маркетингової оцінки є також обґрунтування комерційної спроможності проекту; оцінка ринку, на якому цей продукт буде реалізовуватись, та можливість отримання рівня доходу, який би уможливив покрити витрати за проектом і задовольнити інтереси інвесторів.

Науково-технічна оцінка здійснюється у тих випадках, коли інвестиційні рішення мають масштабний характер і вимагають значних обсягів технічних рішень (блок 3). Науково-технічні показники можуть бути подані як в цілому по проекту, так і по окремих його складових (продукція, технологія, організація виробництва тощо). В кожному випадку науково-технічні показники можуть бути зведені до кількох істотних показників, які цікавлять користувачів продукції, технології тощо. Решта показників повинні відповідати міжнародним стандартам якості, безпеки, захисту довкілля, тобто їх можна кваліфікувати як обмеження [2, с. 184].

Взаємодія основних блоків комплексної оцінки інвестиційної діяльності, яка здійснюється у формі реальних інвестицій

Важливою складовою оцінки реальних інвестицій є інституційна, екологічна, соціальна оцінка інвестиційних проектів (блок 4).

Метою соціальної оцінки є визначення прийнятності варіантів реалізації інвестицій з погляду користувачів, працівників підприємства, населення регіону, де здійснюється проект; розробка стратегії реалізації проекту, що дає змогу здобути підтримку населення, досягнути цілей проекту та поліпшити характеристики його соціального середовища. Показники цієї оцінки відображають соціальні результати реалізації виробничих інвестиційних проектів і реалізації соціальних проектів – вкладень в розвиток сфери соціального обслуговування населення. Ієрархія соціальних показників і характеристик, а також вибір шляхів їх розрахунку та оцінки визначається інвесторами проекту і експертами, виходячи з конкретного змісту проекту. Оцінка соціальних результатів проекту означає також визначення рівня відповідності соціальним нормам, стандартам і умовам дотримання прав людини.

Важливе значення має екологічна оцінка, завданням якої є встановлення потенційної загрози довкіллю під час здійснення інвестиційного проекту і визначення заходів для її попередження або зменшення негативних результатів.

У світовій практиці прийнятий підхід, згідно з яким для екологічної доцільності проекту він повинен відповідати мінімальним нормам безпеки життя, здоров'я людей, збереження природних ресурсів, видів рослин і тварин. Всі екологічні наслідки повинні бути розкриті і знайдені способи нейтралізації наслідків і зниження їх ще на передінвестиційній стадії.

Метою проведення інституціональної оцінки інвестицій є визначення ступеня впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на можливість успішної реалізації проекту. На цьому етапі необхідно визначити умови реалізації проекту (політичне та правове середовище, державна політика, макроекономічне регулювання, рівень менеджменту, трудовий потенціал і структура управління), оцінити ступінь впливу умов на ефективність реалізації проекту, розробити заходи для можливої протидії впливу негативних чинників на проект.

Розробляючи інвестиційний проект, обґрунтовують потребу інвестиційних ресурсів для реалізації саме цих заходів (блок 5).

Після обґрунтування обсягу інвестицій необхідно сформувати оптимальну структуру засобів фінансування конкретного об'єкта інвестицій (блок 6). Вибір структури та джерел фінансування вимагає здійснення оцінки ціни інвестованого капіталу (блок 7).

Необхідним етапом є оцінка проектних грошових потоків як складова фінансової оцінки (блок 8). Це обумовлено тим, що конкретні напрямки інвестування, його масштаби, технічні умови, специфіка об'єкта і галузева належність визначають якісні, кількісні і часові параметри проектного грошового потоку. Щоб отримати об'єктивні і точні результати, а також здійснити економічну оцінку ефективності реалізації інвестицій (блок 11), необхідно враховувати максимальну кількість чинників, що впливають на їх зміну (блок 9 – блок 10). Отже, економічна оцінка інвестицій є завершальним і вирішальним етапом оцінювання інвестиційних проектів, оскільки вона повинна враховувати вплив всіх чинників, величину яких можна визначити у вартісних одиницях.

Якщо виникає проблема вибору декількох проектів з наявних альтернатив та формування інвестиційного портфеля, здійснюється оцінка інвестиційної програми за ступенем дохідності, ліквідності та ризику (блок 12). Особливу увагу при оцінюванні інвестиційної програми підприємства потрібно приділяти критеріям відбору і ранжування проектів. Це дасть змогу, з одного боку, обґрунтувати склад першочергових проектів програми, а з другого, – забезпечити обґрунтування програми в ході її реалізації та узгодженість з інвестиційною стратегією підприємства (блок 12, 13, 1).

Оперативна та ретроспективна оцінки інвестицій здійснюються на етапах інженерно-технічного проектування, будівництва, експлуатації та ліквідації проектів з метою своєчасного регулювання програми фінансування, календарних планів, кошторисів інвестиційних витрат, планів маркетингу та виробництва (блок 13 – блок 14). За результатами цих оцінок управлінці повинні корегувати подальший хід реалізації проекту або, якщо змінюються базові умови інвестування (виробничі, екологічні, фінансові, виробничі тощо), вносити зміни в інвестиційну політику.

На схемі виділено три рівні оцінки інвестиційної діяльності: 1) перспективний; 2) оперативний і 3) ретроспективний, які відповідають різним етапам управління довготерміновими інвестиціями. На першому рівні проводиться оцінка інвестиційної діяльності підприємства, яку планується здійснити в перспективі для обґрунтування її доцільності. Другий рівень передбачає оцінку прийняття оперативних управлінських рішень щодо окремих інвестиційних проектів на етапі їх реалізації. На третьому рівні проводиться оцінка інвестиційної діяльності за попередні періоди з метою визначення її ефективності, ступеня досягнення прогнозованих результатів та виявлення резервів покращання фактичних показників. На цьому рівні комплексної оцінки інвестиційної діяльності здійснювати також оцінку структури та динаміки інвестицій, джерел їх фінансування, майнового та фінансового стану підприємства.

Послідовність комплексної оцінки інвестиційної діяльності, а також вибір сукупності загальноючих та часткових показників для кожного блоку, залежить від поставлених перед аналітиком конкретних цілей і завдань. Тому, в дослідженні різноманітних сторін процесу реального інвестування використовуються різні методи оцінювання, які є прийнятними для певного блоку.

Висновки. Отже, застосування системного і комплексного підходу дало можливість висвітлити суть та мету оцінювання інвестиційної діяльності підприємства, визначити основні складові такої оцінки і дати їм загальну характеристику. Сформована загальна схема оцінювання реальних інвестицій допоможе менеджерам будь-якого промислового підприємства комплексно підійти до визначення ефективності інвестиційної діяльності. Знаходячись одночасно на різних етапах розробки і впровадження різних інвестиційних проектів і застосовуючи, відповідно, показники різних рівнів оцінки, фахівці можуть вчасно виявити недоліки та прорахунки в інвестиційних рішеннях та вчасно розробити заходи для їх виправлення.

1. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: методология и практика / Под ред. проф. Л.Т. Гиляровой. – М., 2001. 2. Верба В.А., Загородних О.А. Проектный анализ: Підручник. – К., 2000. 3. Пересада А.А. Про інвестиційний процес в Україні. – К., 1998.

УДК 338.45:69.059.25

К.В. Процак

Національний університет "Львівська політехніка",
кафедра менеджменту організацій

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ РЕМОНТНО-БУДІВЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

© Процак К.В., 2004

Розглянуто особливості формування ринку ремонтно-будівельного обслуговування населення на сучасному етапі господарювання. На основі проведеного аналізу сформовано рекомендації щодо вдосконалення регулювання цього виду діяльності.

It is considered features of the market formation of population repair - building service at the present stage of managing. On the basis of the carried out analysis it is generated recommendations concerning improvement of regulation of the given activity kind.

Постановка проблеми. Для людини є природним прагнення мати красиве та зручне житло. Загалом від стану житла, його комфортності залежить здоров'я людини, її працездатність та тривалість життя. Тому попит на послуги з побудови житла, відновлення його зношеності,